

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 79 | 2025 | št. 3-4 (172) | str. 233–469

Matic Kristan, *Usury in the Summa of Monaldus: Sources, Composition, and Intentions of a 13th Century Encyclopedia of Law* • Svit Podgornik, *Oborožitev in obramba samostanov kontemplativnih redov na slovenskem za čas turških vpadov* • Lucija Pečnik, *Ženska v blejskem gospostvu v poznem 17. stoletju: analiza zvezanih sodnih zapisnikov* • Sonja Svoljšak, *Knjižnica Družbe za kmetijstvo in uporabne umetnosti na Kranjskem in začetki licejske knjižnice* • Jan Županič, *Gender and Ennobelment in the Austrian Empire. The Transformation of the Nobility in the Context of the Women's Question* • Endre Domonkos and András Schlett, *The „New Course” and its impacts in Central and Eastern Europe: The case of Hungary* • David Hazemali, Dominik Herle, Žana Plejić in Matjaž Klemenčič, *Slovenska kapela v Washingtonu D. C.: Zgodovina nastanka in njen kulturni, politični in verski pomen za Slovence in slovensko-ameriško skupnost*

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 79 | 2025 | št. 3-4 (172) | str. 233–469

Izdaja
ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE
Ljubljana

GLASILO ZVEZE ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Mednarodni uredniški odbor: dr. Kornelija Ajlec (SI), dr. Tina Bahovec (SI),
dr. Bojan Balkovec (SI) (tehnični urednik), dr. Rajko Bratož (SI),
dr. Ernst Bruckmüller (AT), dr. Liliana Ferrari (IT), dr. Ivo Goldstein (HR),
dr. Žarko Lazarević (SI), dr. Dušan Mlacović (SI) (namestnik odgovornega
urednika), dr. Božo Repe (SI), dr. Franc Rozman (SI), Janez Stergar (SI),
dr. Imre Szilágyi (H), dr. Peter Štih (SI) (odgovorni urednik), dr. Marta
Verginella (SI), dr. Peter Vodopivec (SI), dr. Marija Wakounig (AT)

Za vsebino prispevkov so odgovorni avtorji, prav tako morajo poskrbeti za
avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to
potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in
navedbo vira.

Redakcija tega zvezka je bila zaključena 15. oktober 2025.

Oblikovanje in oprema: Vesna Vidmar

Sedež uredništva in uprave: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani,
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, tel.: (01) 241-1200,
e-pošta: info@zgodovinskicasopis.si; <http://www.zgodovinskicasopis.si>

Letna naročnina: za leto/letnik 2025: za nečlane in zavode 32 €, za društvene člane 24 €,
za društvene člane – upokojence 18 €, za društvene člane – študente 12 €.
Cena tega zvezka v prosti prodaji je 16 € (z vključenim DDV).

Naročnina za tujino znaša za ustanove 45 €, za posameznike 35 €
in za študente 25 €.

Plačuje se na transakcijski račun: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Slovenija
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2, 1520 Ljubljana LJBAS12X

Sofinancirajo: Publikacija izhaja s finančno pomočjo Javne agencije za raziskovalno
dejavnost RS

Prelom: ABO grafika d.o.o. – zanjo Igor Kogelnik

Tisk: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, december 2025

Naklada: 500 izvodov

Zgodovinski časopis je evidentiran v naslednjih mednarodnih podatkovnih
bazah: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH),
Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences,
ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art,
Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskicasopis.si>
info@zgodovinskicasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

BULLETIN OF THE HISTORICAL ASSOCIATION OF SLOVENIA (HAS)

International Editorial Board: Kornelija Ajlec, PhD, (SI), Tina Bahovec, PhD, (SI), Bojan Balkovec, PhD, (SI) (Technical Editor), Rajko Bratož, PhD, (SI), Ernst Bruckmüller, PhD, (AT), Liliana Ferrari, PhD, (IT), Ivo Goldstein, PhD, (HR), Žarko Lazarević, PhD, (SI), Dušan Mlacović, PhD, (SI) (Deputy Editor-in-Charge), Božo Repe, PhD, (SI), Franc Rozman, PhD, (SI), Janez Stergar (SI), Imre Szilágyi, PhD, (H), Peter Štih, PhD, (SI) (Editor-in-Chief), Marta Verginella, PhD, (SI), Peter Vodopivec, PhD, (SI), Marija Wakounig, PhD, (AT)

The authors are responsible for the contents of their articles, they must also secure copyrights for the published photographs and figures when necessary. Reprints of articles, photographs, and graphic material are only allowed with explicit permission of the editorial office and must be cited as sources.

The editing of this issue was completed on October 15, 2025.

Design: Vesna Vidmar

Headquarters and Mailing Address: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenia, phone: +386 1 241-1200, e-mail: info@zgodovinskiasopis.si; <http://www.zgodovinskiasopis.si>

Annual Subscription Fee (for 2025): non-members and institutions 32 €, HAS members 24 €, retired HAS members 18 €, student HAS members 12 €.

Price: 16 € (VAT included).

Subscription Fee: foreign institutions 45 €, individual subscription 35 €, student subscription 25 €
Transaction Account Number: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2,
1520 Ljubljana LJBASI2X

Co-Financed by: Slovenian Research Agency

Printed by: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, December 2025

Print Run: 500 copies

Historical Review is included in the following international databases: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH), Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences, ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art, Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskiasopis.si>
info@zgodovinskiasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

Razprave – Studies

- Matic **Kristan**, Usury in the *Summa* of Monaldus: Sources, Composition, and Intentions of a 13th Century Encyclopedia of Law240–264
 Oderuštvo v Monaldovi Summi: viri, sestava in nameni pravne enciklopedije iz 13. stoletja
- Svit **Podgornik**, Oborožitev in obramba samostanov kontemplativnih redov na slovenskem za čas turških vpadov266–291
 The Armament and Defence of Monasteries of Contemplative Orders in Slovenia during the Ottoman Incursion
- Lucija **Pečnik**, Ženska v blejskem gospostvu v poznem 17. stoletju: analiza zvezanih sodnih zapisnikov292–333
 Women in the Seignury of Bled/Veldes in the Late 17th Century: Analysis of Bound Court Minutes
- Sonja **Svoljšak**, Knjižnica Družbe za kmetijstvo in uporabne umetnosti na Kranjskem in začetki licejske knjižnice334–354
 The Library of the Society for Agriculture and Applied Arts in Carniola and the Beginnings of the Lyceum Library
- Jan **Županič**, Gender and Ennoblement in the Austrian Empire . The Transformation of the Nobility in the Context of the Women's Question356–377
 Spol in podeljevanje plemiških naslovov v Avstrijskem cesarstvu. Preobrazba plemstva v kontekstu vprašanja žensk
- Endre **Domonkos** and András **Schlett**, The „New Course” and its impacts in Central and Eastern Europe: The case of Hungary378–407
 „Nova smer” in njeni vplivi v srednji in vzhodni Evropi: primer Madžarske
- David **Hazemali**, Dominik **Herle**, Žana **Plejić** in Matjaž **Klemenčič**, Slovenska kapela v Washingtonu D. C.: Zgodovina nastanka in njen kulturni, politični in verski pomen za Slovence in slovensko-ameriško skupnost408–438
 The Slovenian Chapel in Washington, D.C.: The History of Its Foundation and Its Cultural, Political, and Religious Significance for Slovenians and the Slovenian-American Community

V spomin – In memoriam

Zaslužnemu profesorju Univerze v Ljubljani dr. Miroslavu Stiplovšku v spomin (Dušan Nečak)	440–442
In memory of Professor Emeritus of the University of Ljubljana, Dr. Miroslav Stiplovšek	

Kongresi in simpoziji – Congresses, Symposia

41. zborovanje Zveze zgodovinskih društev Slovenije; Brežice, 1.–2. oktober 2025 (Brina Kotar)	444–445
41st Congress of the Association of Historical Societies of Slovenia; Brežice, 1–2 October 2025	

Ocene in poročila – Reviews and Reports

Marjeta Šašel Kos, V srcu rimskega imperija: zgodovina slovenskega prostora v antiki do vlade Maksimina Tračana (Rok Ribič)	448–452
Jože Maček, Zgodovina slovenskega agrarnega prebivalstva (Nikita Peresin Meden)	453–455
Hranimo misli že 250 let, razstava (maj 2024–februar 2025) in katalog Narodne in univerzitetne knjižnice (Anja Dular)	456–458
Julij Savelli, 1945: Dnevnik mojega križevega pota (Špela Chomicki)	459–461

* * *

Navodila avtorjem prispevkov za Zgodovinski časopis462–465
Instructions for Authors

Letno kazalo Zgodovinskega časopisa 79, 2025466–469
Annual Content of Zgodovinski časopis – Historical Review 79, 2025

Ocene in poročila

Hranimo misli že 250 let, razstava (maj 2024–februar 2025) in katalog Narodne in univerzitetne knjižnice. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 2024.

Ob okroglih jubilejih knjižnic ustanove pripravljajo razstave, spremljajo jih katalogi, pogosto tudi dokumentarni filmi. Vendar je za knjižnice pogosto težko določiti letnico nastanka, prav tako pa so se njihova imena, lastniki oziroma upravljalci skozi čas večkrat spreminjali. V našem širšem prostoru ima najdaljšo tradicijo Avstrijska nacionalna biblioteka, naslednica Dunajske dvorne knjižnice. Za njen začetek so določili leto 1368, ko je avstrijski vojvoda Albreht III. za svojo hišo prejel znameniti kodeks št. 1182, Evangeliiar Janeza iz Troppaua. To označuje začetek zbirateljske dejavnosti habsburške vladarske hiše, medtem ko so pričeli knjižno gradivo urejati šele dvesto let kasneje. Leta 1575 je namreč cesar Maksimilijan II. imenoval nizozemskega izobraženca Huga Blotiusa za prvega dvornega bibliotekarja na Dunaju. Ta je leto kasneje izdelal tudi prvi katalog, v njem je bilo popisanih 7379 knjig.¹

Leta 2024 smo praznovali 250 letnico Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani. Če bi se ravnali po dunajski biblioteki, bi datum lahko premaknili skoraj za dve stoletji nazaj, saj lahko začetke njene zbirke povežemo z ljubljanskim jezuitskim kolegijem, ki je bil ustanovljen leta 1597, a na drugi strani bi izbrali lahko tudi letnico 1791, ko je bila formalno ustanovljena licejska knjižnica.

Ustanove velikokrat obeležijo jubileje z razstavami, ki jih pospremito s publikacijam, ki so navadno pregled dela in zgodovine njihovega delovanja. Na ogled postaviti dragocenosti iz zakladnic knjižnic predstavlja svojevrsten izziv. Dragocenosti na papirju in pergamentu ter razkošne vezave so občutljive, kot varuhi stoletnih /tisočletnih zakladov moramo staremu knjižnemu gradivu zagotoviti ustrezne klimatske pogoje, varovati jih moramo pred premočno osvetlitvijo, kar pa zmanjša možnost, da bi obiskovalec bolje videl predstavljeni pisni dokument. Tako je v današnjem času pogosta rešitev prenos razstave na splet. Na Dunaju so od januarja leta 2018 do januarja 2019 v posebni vitrini mesečno zamenjevali dragocenosti, tako si je bilo na primer mogoče ogledati že omenjeni Evangeliiar Janeza iz Troppaua, egipčanski papirus iz 2. stol. po Kr., Mozartov Rekviem, Guten-

¹ Simader, Friedrich, *Die Anfänge der Wiener Hofbibliothek, V: Schatzkammer des Wissens: 650 Jahre Österreichische Nationalbibliothek*, Wien: Kremayr & Scheriau, 2018, str. 20-29.

bergovo Biblijo, Tabulo Peutingeriano.² Enako pot so ubrali v NUKu. Na razstavi, ki je trajala od maja 2024 do februarja 2025 so mesečno menjavali dragocenosti iz svoje zakladnice: začeli so s Supraseljskim kodeksom, ob koncu pa si je bilo moč ogledati Prešernovo Zdravljico.

Na priložnostni razstavi so predstavili tudi poti, po katerih pridejo knjige v nacionalno knjižnico. Sprehodili smo se lahko po oddelkih, ki so zunanjim obiskovalcem manj znani, oziroma na pogled manj atraktivni, nekateri bi jih označili celo za »administrativne«, vendar so za obdelavo in posledično (s)poznavanje knjig zelo pomembni. Tako mora vsaka knjiga vsebovati CIP, vključena mora biti v slovensko bibliografijo. Posebna skrb je namenjena starim tiskom, zanje poskrbijo v restavratorski delavnici. Na kratko so opozorili tudi na posamezne zbirke – rokopisno, starih tiskov, glasbeno, kartografsko, slikovno, zbirko drobnega tiska in sive literature, filmsko zbirko ter zbirko knjižnega gradiva Slovencev v zamejstvu in po svetu. NUK sodeluje tudi v raznih raziskovalnih projektih, bodisi v okviru države ali zunaj nje. Prikaz delovanja NUK in pot vsake knjige v ustanovi so podkrepili tudi z dokumentarnim filmom Amirja Muratovića. Žal moram ugotoviti, da je ta malo poveden, če niste bili pred tem na razstavi oziroma ne poznate notranjega delovanja ustanove. Ob jubilejih se navadno pohvalimo z dragocenostmi in ne z rutinskim vsakodnevnim delom, ki pa je seveda še kako potrebno. Lahko sicer pohvalimo, da smo na filmu kljub vsemu videli več dragocenosti kot na sami razstavi, saj to film omogoča. Škoda je le, da niso bili dokumenti in tudi nastopajoči pospremljeni z nevsiljivimi napisi, saj so ostali žal anonimni.

Razstavo je spremljal skromni katalog z naslovom *Hranimo misli že 250 let*. Za knjižico sta gradivo zbrala in uredila Tomaž Bešter in Helena Janežič. Besedilo je neke vrste lepljenka – zbirka citatov starejših avtorjev (Jaro Dolar, Jože Ciperle, Konrad Stefan, Jože Glonar, Janko Šlebing, Mihael Glavan, Avgust Pirjevec in še nekaterih drugih) o zgodovini NUK. Enak način so uporabili pri predstavitvi nekdanjih pomembnih knjižničarjev. Ob obravnavi katalogizacijskega in bibliografskega dela pa je vključenih precej citatov iz pravilnikov oziroma priročnikov. Pogled v prihodnost je seveda povezan z digitalizacijo, ki je v nacionalni knjižnici ena od pomembnih področij delovanja in seveda z gradnjo nove stavbe, ki jo tako težko čakamo.

Naj ob koncu pripomnim še to, da je za citate avtorjev sicer navedeno, iz katere publikacije so vzeti, vendar manjkajo oznake strani. Nepopoln je tudi seznam literature. Pri navedbah člankov v monografijah (Dolar, Kodrič–Dačić) in revijah *Knjižnica* (Gaspari Tausig, Kodrič–Dačić), *Zgodovinski časopis* (Pivec–Stele), *Mohorjev Koledar* (Rybař), *Keria* (Svoljšak, Kocjan) ni navedb strani. *Zgodovina C.-kr. Študijske knjižnice* Konrada Stephana je navedena z dvema različnima letnícama – 2009 in 1907, kar se nanaša na originalni tekst oziroma prevod, a naslov je obakrat zapisan v slovenščini. Takih napak si najpomembnejša ustanova, ki skrbi za pravilnost podatkov in izobražuje bibliotekarje, ne bi smela privoščiti.

² Schatzkammer des Wissens, str. 228-240.

Ob 250 letnici NUK smo torej videli razstavo, si ogledali dokumentarec, ostal je skromen katalog, o dragocenostih, ki jih hrani ta ustanova, pa se lahko še vedno najboljše podučimo v reprezentativni, sistematično predstavljeni in bogato ilustrirani knjigi *Zakladi Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani*, ki jo je 2003 uredil Mihael Glavan. Pregled zgodovine ustanove, ki jo je za prvo stoletje delovanja popisal Konrad Stephan³ pa še vedno čaka na svoje nadaljevanje.

Anja Dular

³ Stefan, Konrad, *Geschichte der Entstehung und Verwaltung der k. k. Studien-Bibliothek in Laibach*, Laibach 1907. Prevod v slovenščino je izšel 2009 pod naslovom. *Zgodovina C.-kr. Študijske knjižnice*.

ISSN 0350-5774

9 770350 577002

ZČ | Ljubljana | 79 | 2025 | št. 3-4 (172) | str. 233–469